

Føroysskur fólkafundur við Furevatnið.

Sunnudagin 4. august hevði Føroyingafelag í Keypmannahavn boðið til fólkafundar við Fiskebæk. Farið varð frá Slangerupbanegárdan um tvey tíðina til Farum, og hagar til gongu til Fiskebæk, hvar fundurin varð settur á eini flotu inni í skógnum, hvar frá var ein hin vakrasta útsjón yvir Furevatnið.

Formaður felagsins, Christoffer Lützen, beyð vælkominn og gav orðið til Richard Long, kennara, ið helt eina sera áhuga-verða roðu um framburð í ynnulívi og mentunarlívi í Føroyum. Røðarin helt, at emnið var óvíst til koma gjølla inn uppá í eini stuttari roðu. Tíðirnar vóru ringar haruppi, men kortini var munur á nú og fyri 20 árum síðani, og her var Havnin eitt gott dømi. Havnin var frá einari bygd úr vörðin ein býur. — Fyrr spældi børnini um allan býn, nú var øðrvísi, børnini vóru ikki tey somu — men var sjálvt fólkíð so tað sama? Tvørturímóti — fólkíð kennur seg meira sum Føroyingar enn sum fyrr, og tað kenst eina mest á borunum í Havni, tey kenna seg enn tá meira sum Føroyingar, enn børnini sum koma av bygdunum til Havnar at ganga í skúla. Orsakin er ivaleyst tann, at munurin millum føroyskt og danskt er størst í Havni.

Um fiskiskapin helt røðarin, at trolararnir høvdu skipað tað modernað ísland, men at hesin fiskiskapur hevði sýnt seg ikki hóskandi fyri Føroyar, her høvdu sluppið uppá 150—200 tons fyrirminni. Í fjór var alt yvirskoti av fiskiskapinum, um 1 millión kr., gingið til keyp av nýggjum skipum — í hesum var Klaksvíkin hin forandi av teim føroysku bygdunum. Hegartil hevði lovgið bert víst til Danmarkar, nú átti lángrunnur at stovnst í Føroyum. Um jarðarbrúkið var lítið og einki at siga; Føroyingar vóru seinir at bróta gamlan sít. Mentunarlívið var harafturímóti í góðari framgongd. Talarin helt, at um A. C. Evensen próstur ikki hevði verið, vóru vit stult komir enn í bókaútgávu, hann breyt slóina og hann áttu vit at minnst í takksemi. Nú koma, eftir fólkatalinum, nógvur bókur út í Føroyum, og bert tað at Varðin av 25000 íbúgvum hevur 500 haldarar prógvur, at tað er andilígg livikraft í fólkunum.

Av teim arbeiðum, ið nú vóru í umbúnaði, helt talarin, at biblíutýðingin var nógvið hitt týðingarmesta; og yvirhøvur tyktist óll í Føroyum sum heild at dáma føroyskt væl sum kirkjumál.

Sum eitt dømi um ta andilígg broytingina, ið hevur verið í Føroyum, endaði røðarin við at nevna amtsbókasavníð, ið frá tí litlu smáttuni í hini gomlu sorinskrivarabrekkuni, nú var vorið til hitt stásiliga húsið, ið nú stóð í gerð á Debussar troð.

Christoffer Lützen gav nú orðið til P. M. Dam, lögtingsmann, ið frá tíka væl greiddi frá javnaðarflokksins stóðu í samband við hinar flokkarnar í Føroyum. Hann byrjaði við at geva eina søguliga frágreiðing av tí politisku útviklingini síðani 1906, og vísti harav tað náttúrliga, at javnaðarflokkurin var stovnaður. Nú kundi ein spyrja, hvussu javnaðarmanna hugsan er við fjóðskaparspurningin í Føroyum. Vit siga, at spurning-

urin er einki at tjakast um — har er alt greitt. Føroyskt skal frammat, tað er ein lívstreyt fyri Føroyar, at tað náttúrliga kemur at ráða — ein og hvør mentað kvinna og maður má siga so, at í Føroyum eigur føroyskt eina ræði.

Okkara politikk eiga vit at laga so, sum landsins víðurskipti krevja tað. Men alt tekur tíð, og einki vinnist í bræði, tessvegna halda javnaðarmenn áfram við tí hugsan og í treysti til, at mangir lokir smárir gera stórar áir.

Fundurin var nú lokin, og hvølt ljóðið »Eg oyggjar veit« millum víðaskógvin út yvir Furevatnið.

Vikingaskútan »Roald Amundsen«, Kaptajn Folgero, er í dag kominn hegar til býn. Hon er nógvið meira lík Norðlandssjæktunum enn teim gomlu knorrinum. Fyri 25 oyr. sleppur ein at siggja alt innanborðs. Um nakrar dagar siglur hon suður eftir heimnir runt á propagandafærið við norskum vörum.

Keypmannahavn, 11.—8.—1929.

Oyggjaskeggi.

Framtaksemi arbeiðara og fiskimanna.

Við »Tjaldrunum« seinast kom frá Keypmannahavn starvsfelagi okkara P. M. Dam, lögtingsmaður, og sjálvandi spyrja vit hann tíðindi frá Danmarkarferð síni:

— Hvussu er úrslitið av Keypmannahavnarferðini, og hvat vóru serliga orindini?

— Mer líkst væl á úrslitið. Eg vænti, at hitt sitandi ministerið og aðrir týðandi menn, felag og flokkar í Danmark fara at roynast Føroyingum væl. Vit fáa nú at siggja. Føroyingar standa í broytingstekinum og koma óivað fram við áheitu.

Mini serliga orindi til Danmarkar vóru at samráðast við ministerið og týðandi menn um ymis mál, sum knýst til ísvirkissakina og P/f. Skipafelagið Føroyar.

Fiskararnir á Tvøroyri søkja um statlán til 6 bátar uppá 50—60 tons við 100—120 h.k. motorum. Líkindi eru til, at teir við vælviða frá ministerið, motorfabrikum og bátabyggjuverkem fáa bátarnar á tann hátt, at staturin lænir 80% av bátakostnaðinum, maskinfabrikur og bátabyggjastøður hini 20%.

Hesir 50—60 tons bátarnir eru neyturviruligir ikki bert til samvirkan við ísvirknið fyri at fáa tað at ganga, men óivað eisini av framtíðarleiðunum í fiskivinnu okkara. Ferð teirra er um 9—10¹/₂ mil, stóðin soleiðis, at teir ikki bert kunna nýtast til fiskiskap kring allar fiskileiðir, uttarlaga og innarlaga í Føroyum, men eisini kunnu menn við teim dríva fiskiskap við Walesbach og t. d. Myrbuktina í Íslandi, og koma heim aftur við veiðuni ferskari til ísvirknið. Skulu teir útgerast soleiðis, at teir kunna nýtast bæði til linufiskiskap, »skovlívadó«, »snurradó«, síldaveiðu og sjálvandi til vanligan snoriskiskap. Spell er, at trolararnir nú fylla seg við Føroyar, meðan Føroyingar einki fáa vegna fartrol. Teir motorbátar, vit nú hava, eru ov smár at søkja tær leiðir, fiskurin nú stendur.

Ministerið Stauning tykist at hava bæði næs fyri og hug til at gera nakst til muns fyri

fiskiskapin. Eitt flutningsfar fyri ferskan fisk til áttandið er neyðturviruligt og liggur nú soleiðis fyri, at ministerið er hugað fyri at »avhjálp« trolíð uppá eitt líftíkt far, rimilígt í samband við P/f. Skipafelagið Føroyar.

Sum heild tykið mega vit, á Tvøroyri í hvussu er, siga, at bæði kommunu, fiskarar og aðrir íbúgvur, serliga norðara helmingi á Suðuroynni, at statur og aðrar góðar kreftir í Danmark hava verið vælviðað og sera lagiligt víðvikandi at skipa fyri, at vit kunna koma við í sterkari og betri drift eins og í soluni av ferskum fiski.

Logtingi hevur enn einki gjørt málinum til munandi frama. Vit hava umsóknir inni á tingi og vóna vit, at Føroya lovgting ikki letur sín látt liggja, men tekur undir.

Vit vóna, at vit leggja stóran týdning í ferskiskanálið. Hugsu vit, at fiskararnir vænta, at tingið her ger tað, ið tað orkar í hesum máli.

Militaristurin og grindadráp.

Nú ein dagin stakk eg inn á gólvíð á Logtingið — á áhoyrarplássíð sjálvandi — fyri at hoyra, hvat teir góðu fólkavaldu menn tókust við.

Jú, har var ikki sort fyri at vera forvitnisligt henda dagin. Djóralæknin hevði í fjór skrivað bræf til tingið um grindadráp í Vestmanna. Djóralæknin faust at, at tað gekk so drúgført við at drepa grind, og at hvalir gingu leingi særdir. Stutt sagt: eitt sant dýrplágarí, sum endi mátti fáast á. Nú skal eg ikki refererað tingfóðindi, men heldur undarliga helt eg hin málmikla fólkatingsmannin vera, í hvussu so er hansara frágreiðing um grindadráp. Fólkatingsmaðurin helt tað ikki vera nakran stutt-leika at hyggja at grindadrápi, minni enn so, tí hetta var jú heilt grúligt at siggja, hvussu hvalirnir verða drípnir. Teir verða hildnir á land, stungnir við vákni, skornir á háls, blóðið fargar vágina. Nei, hetta er bæði ódísligt og grúligt.

So vítt fólkatingsmaðurin á Logtingið í orðashiftinum um grindadráp í Vestmanna.

Men hvussu sær sami fólkatingsmaður uppá krígsskilið? Jú, tað sær eitt sindur ódrísi út.

Danskarar, ið eisini hava vilja verið uppi sum ein militermakt — í miniatyr sjálvandi — og her er Andr. Samsalson uppi í saman við teimum, ið halda vilja hin vopnaða friðin uppi — og altíð vera til reiður, um á gerst.

Soleiðis er: á Logtingi heldur fólkatingsmaðurin tað vera grúligt at drepa grind. Á ríkisdegi stýðjar hann teir flokkarnar, ið halda uppá eitt »forsvar«, ið kostar lánðinum 50—60 mill. árliga. Hann ivast ikki í, um á stendur, at lata unglingar fara í herað. Úrslitið er ónýtt at nevna, tí dómini um at ungdomur verður ríkin út á valin at slaktast eru nógvið — og grindadráp í Vestmanna kann ikki samstillast. So galið er tað tað ikki kortini.

Udpantning.

Det bekendtgøres herved, at udestaaende Restancer af Kommuneskat for Januar og April Kvartal d. A. af Fogden er godkendt til Inddrivelse ved Udpantning, og at denne vil blive paabegynd uden videre Varsel.

THORSHAVNS BYRAAD, d. 19. Aug. 1929.

Hjaltlendingar heimfarnir.

Hjaltlendingar, ið vitja hava Føroyar nú í einar 8 dagar, fóru heim við »Sleipner« mánadagsnátina. Umfram hin fyrsta fíftíð-kappleikin, ið hildin var í Havni, hava kappleikar verið hildnir í Suðuroy, 2 á Tvøroyri og 1 í Vági. Í fyrsta leiki á Tvøroyri, fingi Tvórámenn 5 mál og Hjaltlendingar 2; í tí seinra fingi Tvórámenn 2 mál og Hjaltlendingar 1. Í Vági fingi Vábbingar 3 mál, meðan Hjaltlendingar fingi 1.

Í Gundadali stóð seinasti dysturin. H. b. fekk 2 mál og Hjaltlendingar 1.

Um kvöldið var hildin sam-

koma fyri gestunum í Sjótleikarhúsinum, har H. b. eisini hevði boðið uttanfelagsmønnum, lögtingsmønnum, býráðslimum og øðrum.

Hornblástrafelagið »G. H. M.« spældi, sangfelagið skipaði fyri sanginum.

Formaðurin í H. b. og lögtingsformaður Edw. Mitens bóru fram kvøðu til Hjaltlendingar á enskum máli. Formaður Hjaltlendinga takkaði fyri sýndan blíðskap á hesari vitjunnarferð. Fátin talaði um ídráttins kroppss- og siðvenjandi mál.

Um kvöldið var dansaður føroyskur dansur í Sjótleikarhúsinum. »Nýtt er tað, ið sjáldan[sker] sigur hitt kenda orðatakíð.

S.

Plutokratiet og Demokratiet.

AF KNUD KORST.

Man ser undertiden Beregninger over, hvor stor en Procentdel det Offentlige vil beherske af Erhvervslivet i forskellige Lande, enten man nu beregner den offentlige Formue i Forhold til Nationalformuen, eller de offentlige Indtægter i Forhold til Nationalindtægten (ved denne Beregningsmaade kommer man sædvanlig til meget høje Chifre), eller endog Antallet af beskæftigede Personer i offentlige Virksomheder i Forhold til hele den arbejdende Befolkning. Denne sidste Beregningsmaade vil vel i Reglen give ret lave Tal; f. Eks. har en tysk Økonom J. Hirsch i 1927 (i Mitteilungen der Industrie und Handelskammer zu Berlin) anslaaet, at 5 pCt. af den arbejdende Befolkning i Tyskland er beskæftiget i offentlige Virksomheder, forsaavidt det umiddelbart produktive Erhvervsliv angaar.

Imidlertid er de offentlige Virksomheder som Regel hovedsagelig koncentreret i ganske bestemte Erhvervsgrene, medens den offentlige Haand har ladet andre Erhverv næsten helt urørt. Saaledes driver det Offentlige de færreste Steder Landbrug af nogen Betydning, hvorimod Skovvesenet i meget stor Udstrækning drives af Stat eller Kommune. Paa Trafikvesenets Omraade har det Offentlige sædvanlig meget store Interesser; sjældnere i Skibsfarten (dog det amerikanske og det australske Statsrederi), derimod som bekendt i meget stor Udstrækning i Jernbane og Sporveje, Landeveje, Flodfart, Post, Telegraf, Telefon, Luftfart, Autoruter osv.; i Tyskland behersker det Offentlige disse Omraader saa godt som fuldstændigt, det samme gælder loevrigt om Gas-, Vand- og Elektricitetsforsyningen.

Paa det Industrielle Omraade har det Offentlige i Tyskland efter Krigen gjort et stort Fremstød; dette gælder f. Eks. Bjergværksdriften; man regner, at det Offentliges Andel i Stenkulsindustrien er steget fra knap 7 pCt. i 1913 til godt 10 pCt. i 1925, i Brunkulsindustrien fra 0,43 pCt. til 3,02 pCt., i Raaertsproduktionen fra godt 10 pCt. til henvend 19 pCt., i Kallindustrien er Forholdet det, at Staterne Projsen og Anhalt som Medlemmer af Kallsyndikatet har Ret til at producere henholdsvis ca. 6 pCt. og 2,2 pCt. af den samlede Produktion af Kall i Tyskland.

Det tyske Rige fremstiller nu ca. tre Fjerdedele af alt det Aluminium, der produceres i Tyskland, og behersker dermed Markedet; i Kvæstofindustrien spiller de offentlige Virksomheders Produktion en stor Rolle — og saaledes kunde der nævnes flere Eksempler paa det Offentliges industrielle Aktivitet.

Man kan maaske nok sige, at der ved Oprettelsen af dette Komplex af offentlige Virksomheder ikke er handlet efter nogen Plan, noget System. Men efter Krigen er der dog sket det, at baade Riget og Enkeltstaterne har organiseret deres industrielle Interesser efter nyere Principer, nemlig efter samme Model som de moderne privatkapitalistiske Koncerner.

Det tyske Rige har saaledes oprettet et Holding-Selskab (»Vereingte Industrieunternehmungen Aktiengesellschaft« — sædvanlig kaldet »Vlag« kort og godt efter Navnets Forbogsstaver) med en Aktiekapital paa 120 Mill. Mark, et Centralselskab, der ejer Aktierne eller i hvert Fald Aktiemajoriteten i de enkelte Selskaber og altsaa har Overledelsen over dem alle. De vigtigste af Underselskaberne er Elektrowerke A. G., der igen omfatter en Række Underselskaber, Aluminiumværkerne, Kvæstofværkerne, Deutsche Werke der bl. a. besidder et Skibsværft i Kiel), samt et stort Kreditselskab i Berlin; men loevrigt er »Vlag« interesseret i alle mulige Industrigrene. Paa lignende Maade har Projsen og de øvrige Enkeltstater organiseret deres Erhvervsvirksomheder; der er altsaa her skabt store industrielle Koncerner, som vel ikke nu er af saa vældigt Format som Farvetrusten, men som alligevel behersker eller influerer paa et meget betydelende Omraade af det tyske Erhvervsliv.

Paa et andet Omraade af den økonomiske Virksomhed har det Offentlige i Tyskland gjort et mægtigt Fremstød efter Krigen, nemlig paa det finansielle. Allerede fra gammel Tid bestod der adskillige offentlige Kreditinstitutter; men efter Krigen er der blevet oprettet et saadant Antal Finansinstitutter under den offentlige Haand, at en tysk økonomisk Skribent kalder det Offentliges Fremtrængen paa dette Felt for »stürmische«.

(Fortsættes).